

Wildlife-turism, en snabbt växande näring

TEXT & BILD: HÅKAN EKLUND

I Finland finns det ett antal familjeföretag som specialiserat sig på en ny växande naturturismnisch som internationellt marknadsförs under temat "wildlife".

De flesta företagen hittas längs östgränsen, från norra Karelen till Kuusamo, det vill säga i den yttersta glesbygden. Huvudattraktionen är björn, men också varg, järv, örn och andra taigafåglar är viktiga. Exklusivt för miljoner urbana européer.

Det handlar bland annat om fotografering och "skådning", från specialbyggda gömslen, av de finaste rovdjur och fåglar som vi har i vår fauna. En smal specialnisch som snabbt växer i popularitet.

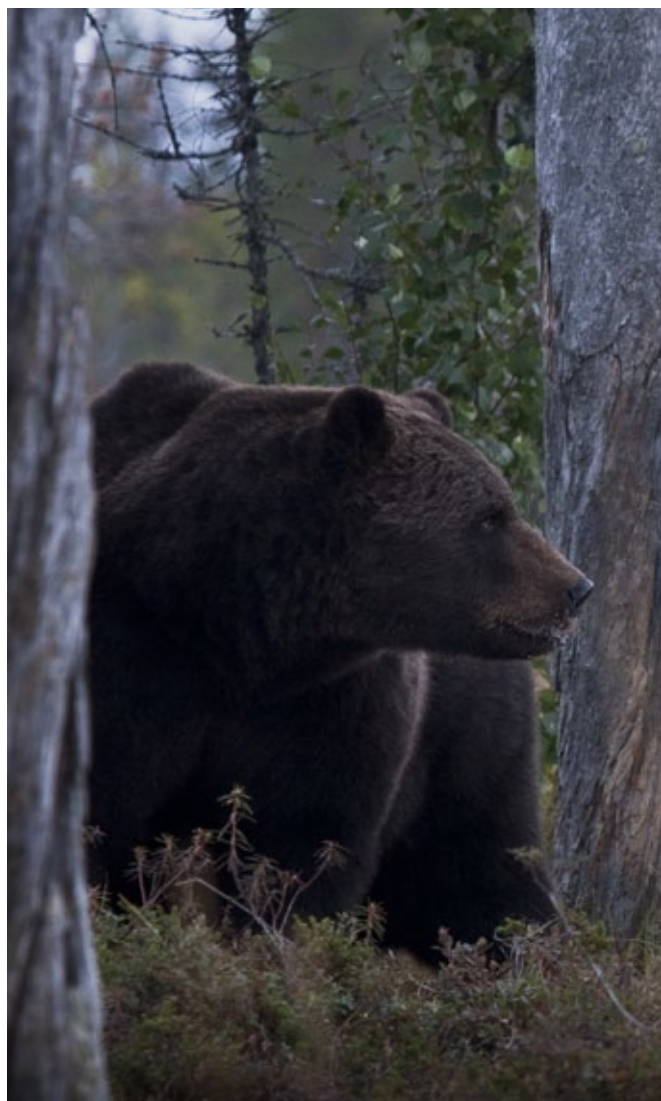
IDAG ÄR DET trettio familjeföretag i landet som sysselsätter ca 70 personer under högsäsong och 30 året om. Tillsammans har de en årlig omsättning kring en miljon euro, tillväxten sedan 2008 har varit drygt 40 procent! Räknas alla transporter (flyg, buss, bil, taxi), logi, guidningar, mat med, så genererar denna specialnisch ett årligt penningflöde på 3-4 miljoner euro. Drygt sextio procent av kunderna kommer från utlandet, främst från England, Tyskland Holland och Frankrike. Allt detta enligt en undersökning gjord av Yrkeshögskolan i Kajana.

PIONJÄREN BAKOM denna intressanta tillväxtbransch är Lassi Rautiainen som är ordförande för turistföretagarföreningen Idän Taiga ry som marknadsför natur och kultur för ett 60-tal medlemsföretag i ett antal kommuner längs östgränsen.

– På den internationella marknaden använder vi varumärket Wild Taiga, berättar Lassi Rautiainen.

Under de senaste åren har vi vunnit en mängd prestigefylla priser, bl a fick vi 2008 EU kommissionens EDEN- eller European Destination of Excellence -nätverkets pris "Destination of European Excellence". Samma år fick vi Scandinavian Travel Award och valdes in bland de tio bästa turistmålen i Skandinavien.

– Av den finska Matkailutoimittajien Kilta har vi också valts till favoritdestination och Finlands kommunförbund valde Wild Taiga till finländ-

ska mästare 2011 i "Kuntamatkailumarkkinointi" (kommunturismmarknadsföring).

Wild Taiga fokuserar både på natur och kultur (<http://www.wildtaiga.fi/>). Denna artikel handlar enbart om naturturismens wildlife-segment, som är koncentrerat till kommunerna Kuhmo och Suomussalmi.

EN AV WILD TAIGAS spetsprodukter är alltså de unika produktpaketen som innehåller en eller flera nätter i fotogömslen med möjlighet att se och fotografera björn, varg och järv i sitt rätta element, i taigaskog. Exklusivt så det förslår, ett koncept som skapar uppmärksamhet och nyfikenhet.

–För att få vara ifred är en stor del av denna verksamhet förlagd till själva gränzonen, där det krävs specialtillstånd från gränsbevakningsmyn-

digheterna att röra sig. Och för att ha en chans att se dessa djur krävs åtel, oftast används fiskavfall eller självdöda grisar. Principen är ju samma som att locka fåglar till fågelbord hemma i trädgården, eller att vintermata hjortdjur som ni gör i södra Finland, säger Rautiainen.

–Annars får man sitta i skogen en hel livstid, utan att ändå råka ha turen att se björn eller varg, som skulle råka passera förbi. Att se vilda djur i taigan är inte lika lätt som att vara på safari på den öppna afrikanska savannen. Därför är detta koncept så unikt och exklusivt, i all sin enkelhet.

I PRAKTIKEN är det allt annat än enkelt att i lugn och ro kunna skapa unika och exklusiva turistprodukter i ytterst konservativ glesbygd. Det är hela

▼ Bildtext. © Håkan Eklund.

tiden en kamp mot okunnighet, avundsjuka och traditioner. Hela näringsetablissemang och -kulturen och lagstiftningen är skraddarsytt för gamla primärnäringsbruk som skogsbruk, renskötsel och jakt. Trots att de hela tiden minskar i betydelse, bryr de sig föga om turismindustrins snabbt växande behov.

Unik urskog huggs fortfarande ner och formas om till tråkiga tallplantager för industrin, vackra myrar dikas ut – trots att de skulle generera tusenfalt mera inkomst inom turismindustrin. Till och med Centralen för turistfrämjandet har i sina strategier poängterat vikten av större hänsynstagande: "Styrkan i den inkommande turismen till Finland har varit en orörd och ren natur. Turistområdenas landskapsvärden måste också beaktas i all näringsverksamhet", noterar man bland mycket annat.

– Om man ens skulle förstå att spara gammelskog längs vägar, ens som kuliss, som man i skärgården brukade göra längs stränder. De flesta utlänningar är ju chockerade att se hur tråkigt det ser ut längs våra skogsvägar!

– Och det är först under senare år som landskapets och kommunernas beslutsfattare här i Kajanalands län har upptäckt värdet av denna specialturism, och försöker trycka på, säger Rautiainen

MEN DET ÄR MÅNGA som inte bryr sig, trots att statistiken visar att antalet arbetsplatser inom jord- och skogsbruk och jakt minskat med 24% under tiden 1995-2008, att arbetsplatser inom tillverkning av massa, papper och pappersprodukter minskat med 21% och under samma tid har antalet arbetsplatser inom turismrelaterad hotell- och restaurangverksamhet ökat med 37%.

– För oss företagare och för landskapets turismindustri är björnarna värda miljoner, som sen lokala jägare gratis får skjuta ihjäl. Jag är inte emot jakt, jag är själv aktiv älgjägare, säger Lassi Rautiainen, men det har gått för långt när man inte inser värdet av dessa exklusiva naturresurser som genererar arbetsplatser och inkomst för kommunen och landskapet.

– Här i den yttersta glesbygden växer inte arbetsplatser på träd och man borde ha förstånd att värna om allt nytt som skapas, trots att det för många känns udda, det vill säga att tjäna pengar på vårt naturarv, utan att behöva döda eller exploatera.

– I år fick man licens på 28 björnar i Kuhmo, det är tjugo fler än för två år sen! Så här kan det inte fortsätta. Dessutom har många jägare koncentrerat sin jakt till områden nära våra fotograferingsplatser och tränat hundarna att hämta björnar från vårt verksamhetsområde.

– Vi har dessutom bett att Jord- och skogsbruksministeriet ser till att licensbelägga den åtelplatsverksamhet som utgör vår verksamhetsförutsättning. I år har man hittat 43 åtelplatser i Kajanalands län som inget har att göra med wildlife-turism; många är utlagda av kända björnjägare, ändamålet är inte svårt att gissa sig till...

LASSI RAUTIAINENS familjeföretag Articmedia (<http://www.articmedia.fi/>) har hyrt ett stort stockhus av Forsstyrelsen som används som bas för deras wildlife-turism. Stället ligger vackert beläget vid en insjö i Kuhmo, inte långt från gränsen till Ryssland.

– Vi dukar till middag vid 16-tiden, sen skjutar vi ut kunderna till sina respektive gömslen i gränsszonen. Med sig har de termos med kaffe/te, smörgåsmat, sovsäck, kamerautrustning etc.

Sen hämtar vi dem tillbaka följande morgon vid halvåttatiden då de genast får sätta sig till dukat frukostbord. Efter det väntar bastu och eget dagsprogram med vila, nerladdning av bilder, strövtåg i närterrängen, bad eller roddtur. Sen blir det middag igen, och skjuts ut till observationsplatserna. Runt det schemat rullar dygnet.

UNDER TIDEN skall ny åtelmat hämtas och föras ut, som kan kräva en hel dags bilkörning, avståndet är långa i glesbygden. Enbart att köra in till Kuhmo centrum tar en timme. Och nya kunder skall hämtas från, eller skjutas tillbaka till, flygfältet i Kajana. Kundenservice hålls igång dygnet runt, på många olika språk. Lassi själv talar svenska, engelska och tyska flytande, hans fru Barbara är från Schweiz. Tack vare detta är Lassis familjeföretag populärt bland utländska kunder; här känner de sig hemma.

Lassi är också mycket omtyckt och känd i Sverige och Norge, en popularitet som fick sitt ursprung under den tid när Lassi skrev böcker om björnfotografering, publicerade tidningsartiklar om björnar och tillsammans med sin rikssvenska kollega naturfilmaren Bosse Kristiansson i mitten av 1990-talet åkte på bildvisningsturné runt om i

Sverige. Det var då kundnätverket skapades, utan att Lassi just då var ens medveten om det. Då var wildlife-turism ett okänt begrepp i Norden, det var sånt man åkte på till Afrika.

–Detta var en tid när man faktiskt kunde leva på att fotografera och skriva och berätta om natur, säger Lassi. I och med den digitala revolutionen har priserna dumpats, och det gällde att börja tänka om. Nu lever jag på att göra det möjligt för andra att fotografera vilda djur.

LASSI RAUTIAINEN fortsätter.

–Plötsligt började allt fler svenska naturintresserade dyka upp i Kajana, eller kontaktade mig, och ville att jag skulle hjälpa dem med att fotografera björnar, och de var beredda att betala för hjälpen. I Norge skjuter man ju bort alla stora rovdjur, och så började norrmännen hitta hit. Småningom insåg jag att det låg en affärsidé i detta, och jag började sälja björnfotoservice från mina egna fotogömslen. Ännu 1991 var jag den enda "björnfotoföretagaren" i Finland. Idag är vi mer än trettio wildlife-entreprenörer.

–Men det var först när min son Sami ringde och frågade om han och hans fru inte kunde få komma och jobba för mig, som det blev ett wildlife-företag på heltid. De hade fina jobb i Tammerfors, men vantrivdes i den högurbana miljön. De längtade hem till Kajanalands taigarike. Nu turas vi om att jobba vecka-vecka, jag och min fru samt sonen och hans fru, tack vare det orkar vi hålla på, på heltid.

–Länge var det bara björn som gällde, och järv. Sen en sommarnatt 1992 såg vi skynten av en varg. Det var unikt. Sen ökade antalet observationer och sommaren 2003 hade vi plötsligt ett stationärt alfapar i vår "naturstudio" – suveränt! Succén var fullständig. Plötsligt var vi det enda stället i hela Europa där man från samma fotogömsle kunde fotografera både björn och varg, ofta samtidigt. Det är vi i princip fortfarande.

–Sen dess är det många nya vargar som växt upp i området. Som mest har vi sett elva vargar i flocken. Under hela barmarksperioden åter de huvudsakligen från våra ätlar, som minskar trycket på älg, som är deras naturliga föda.

MED EN STÄMNINGSFULL sommarnattsbild av tre vargar som jagar undan en ungbjörn vann Lassi Rautiainen 2007 den riksomfattande tävlingen

▲ Lassi Rautiainen. © Håkan Eklund.

Vuoden Luontokuva (årets naturbild). Vinnarbildens valdes ut av den enväldige domaren Frans Lanting från USA. Också det bra reklam för fotoverksamheten bland gränazonens vilda fauna.

–Och alla som har sett och upplevt stora rovdjur på nära håll har insett hur de mentalt har manipulerats av negativ propaganda och stor okunskap i medier. Plötsligt inser de hur vackra och sympatiska dessa djur är i sitt rätta element,

som inte vill en människa något ont. Visst vet våra björnar och vargar att det sitter folk i fotogömslena, men de vet att de inte är farliga, och betar sig därefter. Trots att tusen och åter tusende har vandrat ut till sina gömslen, noterade av björnar och vargar i skogarna intill, har inte en endaste kund blivit hotad eller skadad av rovdjur!

– Ett rovdjur känner sig aldrig hotade av icke-jägare, om man vet hur man skall bete sig. Och de läser lätt våra avsikter. Det minst farliga rovdjuret i vår natur är faktiskt vargen, de drar sig alltid undan. Trots att det är just vargen som folk skräms med, som är helt och hållet fel. Däremot skall man ha respekt för björn och lodjur, vid närmöte. De kan vara oberäknliga.

– Att björnjägare varje år blivit skadade i jakt-situationer är inget att förvåna sig över. När det gäller situationer som handlar om liv eller död är det andra premisser som gäller, då kämpar alla för sin överlevnad. Det är då myterna om de farliga rovdjurens skapas, som blir helt förvrängda, till rovdjurens nackdel.

YRKESHÖGSKOLAN i Kajana publicerade 2011 en undersökning som de gjort bland sexton wildlife-företagare (Eläintenkatselu ja – kuvaus matkailutuotteena. Karttoitus 2011). Enligt undersökningen tillhör wildlife-turismen en växande marknad som är av stor betydelse för avfolkningsbygderna i östra och norra Finland. De har plockat fram siffrorna som nämns i början av artikeln och poängterar vikten av att detta smala turistsegment årligen lockar en stor mängd turister till Finland som sedan upptäcker andra kvaliteter i landet, som får dem att återkomma och lära sig mera om detta udda och annorlunda rike.

Enligt undersökningen tillbringar drygt sextio procent av kunderna högst en natt i ett "björn-gömsle", eftersom det ändå är ganska dyrt. En del aktiva fotografer fortsätter till nästa företagare, med lite annan natur. Sjutton procent tillbringar 2-3 nätter i gömslena, speciellt utlänningar som kommer långt ifrån. Nio procent stannar 4-5 nätter och 6 procent en vecka eller längre. De flesta som kommit långt ifrån kombinerar detta skogsliv med kultur och andra upptäcktsresor i landet. Men det är wildlifekonceptet som fått dem att välja Finland, bland hundratusentals andra lockande turistdestinationer i världen.

– Vårt koncept sticker ut, säger Rautiainen.

SENASTE HÖST kunde också naturbilder från de finska skogarna ses i gatubilden i London, Manchester och Paris. I den stort upplagda kampanjen "Visit Finland Face the Wild" visades finska naturfotografers prisbelönta bilder av landskap, däggdjur och fåglar (www.visitfinland.com/en_GB/web/guest/news/detail/-/article-detail/10123/36728563).

I kampanjreklamen lyfte man fram Finlands orörda och rena natur och påpekade att man i Finland hittar världens sista vildmarker – klichéer som inte riktigt är med verkligheten överensstämmande. Tyvärr.

Största delen av det finska låglandet har förvandlats till en industriell produktionsapparat och få intresseorganisationer inom primärnäringarna bryr sig i verkligheten om att förvalta vårt naturarv på ett sånt sätt att det skulle leva upp till turismindustrins önskingar om orörd och ren natur. Som idag är en säljbar produkt.

VAD HAR DÅ detta wildlifekoncept att ge turismnäringen för oss kustbor? Lassi Rautiainen ser stora utvecklingsmöjligheter. Speciellt plockar han fram havsörnen som en verklig resurs, den har alltid varit ett favoritmotiv för många. Liksom kungsörnen. I tiderna var det ju vintermatningen med friskt griskött som räddade havsörnarna i Finland och Sverige från undergång, när miljögifterna höll på att slå ut populationerna.

Men det handlar om att bygga upp små familjeföretag med kunniga och entusiastiska entreprenörer, modellerna finns i Kajanaland.

– Tidigare åka jag till Vehmaa-Mynämäki-Gustavs-Åbo området, eller till Estland, föra att fotografera havsörn. Och jag hade ett eget örngömsle i Vehmaa i många år, samt ett gömsle i Estland, dit jag tog mina kunder. Numera har jag havsörn och kungsörn vid alla mina tre fotoplatser i Kuhmo, Kuusamo och Kajana, och slipper alla arrangemang med att köra 700 km till SW Finland.

– I södra Finland det finns mycket kapacitet för örnfotografering, men det behövs någon som organiserar allt färdigt. Men ingenting går snabbt i turistbusiness, man måste marknadsföra sig i många år och hitta kompisar som redan har naturkunder. Att skaffa många gömslen och bygga allt färdigt är bara första grundsteg.

DET MEST kända örnfotograferingsstället för havsörn i Europa hittas i Norge där en lokal fiskare för

▲ Bildtext. © Håkan Eklund.

några år sen började organisera båtresor för örnfotografering.

– Han ”lärde” örnarna att när han kom ut med sin båt vankades det mat. Han kastade fisk från båten, precis som man gör längs floderna i södra Afrika, och örnarna kom och hämtade. Sen var det lätt att ta flygbilder av örnarna. De följde ju båten hela tiden, som blev en flytande filmstudio! Samma skulle fungera lika bra i Finland, om någon tog sig an konceptet, säger Rautiainen.

– Sen finns det kunder som gärna skulle köpa specialkryssningar för att se och fotografera skärgårdslandskap, fåglar och sälar. Här behövs lokal-expertis, en språkkunnig fiskare eller fotograf eller en pensionerad sjöbevakare som känner platser och kan garantera säkerheten. Det är en fördel om man kan fixa med mat på båten och planera 1-5 dagars båtresor. Har man arrangerat med stugor som basläger på olika ställen, blir det mera spännande än att varje gång starta från samma ställe.

– Jag har då och då organiserat Svalbardskryssningar med egen (hyrd)båt som visat hur stort intresse det kan bli när allt är välorganiserat, säger Rautiainen.

DET ÄR MÅNGA turistföretagare i glesbygden som inte ännu insett hur de kan dra nytta av den digitala revolutionen.

– Den har gett oss hundratusentals nya kunder, som har fina kameror och objektiv, och som vill uppleva spänningen med att fotografera ”wildlife” som ”proffs”, om man som företagare har färdiga paket att erbjuda dem.

– Många har fina yrken och goda inkomster, och har råd att köpa våra tjänster. De har inte tid att själv fixa till allt som skulle behövas, det är där vi behövs. Tack och lov. Och en verksamhet med kunder som nöjer sig med att bara titta, och dessutom betalar för det, det är väl hållbar utveckling!

– Om vi i Kajanaland kan göra pengar på detta, så måste väl ni i södra Finland också klara av det, eller hur? Och detta specialegment med naturintresserade och entusiastiskt fotograferande kunder är rätt lätta att nå, avslutar Rautiainen med en glimt i ögat. ♦

Artikelförfattaren

Håkan Eklund är tidskriftsredaktör och intresserad naturfotograf.

Adress: Långåkersgatan 8a5, 20900 ÅBO

Tfn: +358 (0)50 5672213

e-post: haw.klund@gmail.com

